

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Milan Kubička

ETIKA A SPORT – PROBLEMATIKA DOPINGU

Bakalářská práce

MUDr. ThLic. Jaromír Matějek, Ph.D., Th.D.

PRAHA 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Etika a sport – problematika dopingů napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury a že jsem ji nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 16.6.2011

Milan Kubička

Obsah :

Úvod.....	4
1 Sport – význam slova.....	5
2 Sport – fenomén dneška.....	5
3 Doping – původ slova.....	6
4 Definice dopingu.....	7
5 Doping – pohled do historie.....	10
5.1 Doping do první poloviny 19. století.....	10
5.2 Doping od druhé poloviny 19. století do současnosti.....	11
6 Zdravotní důsledky dopingu.....	13
6.1 Poškození zdraví.....	14
6.2 Látky zakázané při soutěži.....	14
6.3 Stimulancia.....	14
6.3.1 Kofein.....	14
6.3.2 Amfetaminy.....	15
6.3.3 Efedrin.....	16
6.3.4 Kokain.....	16
7 Látky zakázané stále (při soutěži i mimo soutěž).....	17
7.1 Anabolické látky.....	17
7.1.1 Androgenní anabolické steroidy.....	17
7.1.2 Hormony a příbuzné látky.....	18
7.1.3 Erythropoetin (EPO).....	18
7.1.4 Růstový hormon (hGH).....	19
7.1.5 Inzulínu podobné růstové faktory (např. IGF – 1).....	20
7.1.6 Mechanické růstové faktory (MGF).....	20
7.1.7 Gonadotropiny (LH, hCG).....	20
8 Metody zakázané stále (při soutěži i mimo soutěž).....	21
8.1 Zvyšování přenosu kyslíku.....	21
8.2 Krevní doping.....	21
8.3 Chemická a fyzikální manipulace.....	22
9 Sport a zdraví člověka.....	23
10 Doping – ohrožení života.....	25
11 Rychleji, výše, silněji.....	28
12 Doping jako lež.....	29
13 Osobnost sportovce.....	31
14 Sociální aspekty dopingu.....	32
15 Doping – vylepšování člověka.....	34
Závěr.....	37
Seznam literatury.....	39

Úvod

Bakalářská práce *Etika a sport – problematika dopingů* se zabývá sportem jako fenoménem dnešní doby a jeho nešvarem v podobě zneužívání nedovolených podpůrných prostředků. Toto zneužívání se neprojevuje jen na vysoké profesionální úrovni, ale i na úrovních amatérských. Co tedy vede sportujícího člověka k tomu, aby obešel nastavená pravidla a pokusil se vylepšit svůj výkon za pomoci dopingů?

Někteří sportovci jsou pro vylepšení svých výkonů schopni jít až na hranici svého možného zničení, protože nedovolené podpůrné prostředky mnohdy znamenají výrazný zásah do zdraví dopujícího jedince. To, jakým způsobem konkrétní dopingové látky, či metody škodí si ukážeme v následujícím textu. Nikdy bychom ale neměli zapomínat, že *„život a tělesné zdraví jsou cenné dary od Boha, máme o ně rozumně pečovat“*.¹ V případě užívání dopingových látek se tak nejedná o rozumné pečování o své zdraví, ale každopádně o hazard se svým životem. Sportovci tak již přestávají porušovat nejen sportovní pravidla, ale v mnohém i pravidla života, protože spousta zakázaných látek má takové vedlejší účinky, že může a také dochází k ohrožení života sportovce. Ježíš Kristus řekl: „Uzdravujte nemocné“ (Mt 10,8), rozhodně tedy neřekl „dělejte ze zdravých nemocné“. Víme, že uzdravoval nejen nemocné tělesně, ale i duševně a tak i my bychom měli pečovat o svoje zdraví. Pokud se sportovec rozhodne pro vylepšení svého výkonu nějakým nedovoleným prostředkem, obvykle v tom nebývá sám. Kolem profesionálního sportovce se obvykle pohybují kluboví, týmoví, či osobní lékaři, trenéři, funkcionáři a všichni svým způsobem nesou zodpovědnost za regulérnost dané sportovní disciplíny a za čestnost a pravdivost svého svěření, či týmu. Co jiného je tedy zneužití dopingů, než lež sportovní veřejnosti, ostatním sportovcům i sobě samému? Můžeme tedy jednoznačně říci, že vztah dopingů ke zdraví je negativní, stejně tak jako k pravdivosti podávání sportovního výkonu. To že se na celém dopingovém problému podílí významnou rolí komercializace a medializace sportu je více než zřejmé, velmi nepříjemným jevem pak je, pokud se osoba sportovce instrumentalizuje v rukou státních režimů jak si ukážeme v kapitole o historii dopingů. Zajímavou otázkou rovněž je proč doping nepovolit, co je na něm tedy tak špatného. Vždyť i my „normálně“ pracující lidé se snažíme vylepšit svůj pracovní výkon, svoje podmínky k optimálnímu zvládnutí nám svěřené práce, proč by tedy

¹IKKC, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, 2288, str. 560.

i sportovec nemohl sáhnout po něčem, co by mu přineslo zvýšení jeho výkonu?

1 Sport – význam slova

Sport, podíváme – li se na tento pojem z etymologického hlediska, pak bude spojován s latinským slovesem „disportare“, což má za význam rozptylovat². Vezmeme – li si k ruce slovník anglicko – český, pak nám pod slovíčkem „sport“ uvízne několik českých ekvivalentů, z nichž výmluvné jsou zejména slova jako zábava, vyražení, či kratochvíle³. Budeme – li sledovat nějakou z vrcholných sportovních akcí, ať již na stadionu, či u televizní obrazovky, pak z tváří mnoha zúčastněných sportovců, trenérů a dalších činností poznáme, že sport v mnoha případech zrovna jako zábava, či vyražení nevypadá. Profesionální sport svázaný komercializací a medializací s přílivem peněz od sponzorů a dalších reklamních partnerů není rozhodně světem, kde by byl prostor pro nějakou kratochvíli. Nakolik je sport stále poplatný svému původnímu významu ve funkci zábavy si ukážeme na následujících řádcích. Už teď je však jisté, že se význam slova „disportare“ posunul.

2 Sport – fenomén dneška

Sport je pojem, který se stal v současné společnosti pojmem naprosto běžným a tudíž velmi frekventovaným. Se sportem se ve svém životě setkal snad každý z nás včetně lidí odkázaných na invalidní vozíky, na lidi s mentálním postižením, lidi se ztrátou zraku i jinak tělesně postižených. Sport je zkrátka fenoménem, který neoddiskutovatelně patří k našemu životu. Sport je pohyb a pohyb je pro člověka zásadní, jeho prostřednictvím vykonává svoji existenci.⁴ Sport se tak stává integrální součástí sociálního a kulturního světa, ve kterém žijeme.⁵ Ve sportu se mnoho lidí realizuje, dává jim pocit určité svobody v konání a pohyb se stává činností naprosto nezištnou, činností která by se dala označit až

2 Srov. J. SKOBLÍK, Morálka v dialogu, Kostelní Vydří 2006, str. 123.

3 Srov. OSÍČKA, POLDAUF, Anglicko – český slovník, ČSAV, Praha 1957

4 Srov. P.SLEPIČKA, V. HOŠEK, B.HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009, str. 13

5 Srov. A. SEKOT, Sociologie sportu, Paido, Brno 2006, str. 8.

jako zbytečnou, jako plýtvání energií. Sport je zábava, je to hra. Schiller – Spencerova teorie her pak interpretuje hru jako uvolňování přebytku energie, je to tedy ventilace vnitřního přetlaku, projev vitality.⁶ Sport nám dává zážitky, a to jak sport individualistický, tak sport kolektivní. Jestliže je sport tedy především pohyb, pak pohyb se nedá redukovat jen na pohyb těla, ale patří sem i myšlení, cítění, vůle, tedy celý lidský život od narození až do smrti.⁷ Sportovní aktivita nám usnadňuje kontakt s přírodou a současném světě i možnost atraktivního a prestižního profesního uplatnění.⁸

3 Doping – původ slova

Slovo doping je v dnešním světě slovem naprosto běžným, běžně užívaným. Většinou se tohoto slova používá ve spojení se sportovci, kteří nějakou látkou, nebo jiným způsobem neodpovídajícím předem stanoveným pravidlům zasáhli do průběhu soutěžního klání. Jednoznačná představa o původu slova neexistuje, avšak historie ukazuje tři možné cesty odkud se k nám toto slovo dostalo. Jedna z verzí sází na původ africký, druhá na vlámský a třetí na anglický. Podívejme se tedy co jednotlivé varianty nabízejí:

Dope (doop)

Toto slovo má svůj původ v řeči Zulů v jižní Africe. Jedná se snad o určitý druh pálenky, opojný nápoj či elixír. Tento povzbudivý nápoj se používal v rámci náboženských obřadů.⁹

Doop

Původ tohoto slova budeme hledat ve vlámstině. Mělo se jednat o odvar z bylin a kořínků, tedy o určitý elixír. Tohoto povzbuzujícího nápoje používali kolonisté v Novém

6 Srov. P.SLEPIČKA, V. HOŠEK, B.HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009, str. 13

7 Srov. HOGENOVÁ, Etika a sport, Karolinum, Praha 2000, str. 10

8 Srov. A. SEKOT, Sociologie sportu, Paido, Brno 2006, str. 9

9 Srov. <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/doping>.

Amsterodamu v 17. století.¹⁰

Doping

Slovo doping se přisuzuje rovněž anglicky mluvícímu prostředí. Poprvé se s tímto slovem v anglickém slovníku setkáme v roce 1889 a označovala se jím směs narkotik a opia určená pro koně. Dalo by se předpokládat, že vzniklo z „poameričtějšího“ slangového výrazu „dop“, což značí povzbuzující látku pro koně.¹¹

4 Definice dopingu

Jestliže chceme hovořit o dopingu jako takovém, bude tedy důležité podívat se na to, jakým způsobem ho definuje Světová antidopingová agentura (WADA) ve svém Světovém antidopingovém kodexu. Doping je definován jako „*porušení jednoho, nebo více antidopingových pravidel uvedených v článcích 2.1 až 2.8 Kodexu*“¹².

V článku 2.1 se hovoří o přítomnosti zakázané látky nebo jejich metabolitů nebo markerů ve vzorku sportovce. Článek 2.1 píše o osobní povinnosti každého sportovce zajistit, aby žádná zakázaná látka, která je na seznamu nepovolených látek nevnikla do jeho těla. Poněkud zarážející se mi na znění toho článku zdá, že není nutné, aby byl sportovci prokazován úmysl, či zavinění, nedbalost nebo vědomé použití při prokázání porušení antidopingových pravidel. Je jasné, že v naprosté většině dopingových nálezů jde o vědomé porušení antidopingových pravidel, ale nikdy nelze vyloučit ty situace, ve kterých se sportovec ocitne bohužel ne zcela svojí vinnou. To, co Kodex považuje za dostatečný důkaz porušení antidopingového pravidla podle článku 2.1 je jedno z následujících: „*jestliže je u sportovce prokázána přítomnost zakázané látky nebo jejich metabolitů, nebo markerů ve vzorku A sportovce, jestliže se sportovec zřekne analýzy vzorku B a vzorek B není analyzován, nebo pokud je vzorek B analyzován a analýza vzorku B potvrdí přítomnost zakázané látky, nebo jejich metabolitů či markerů nalezených ve*

10 Srov. <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/doping>

11 Srov. <http://www.vesmir.cz/clanek/puvod-a-rozsireni-drog>

12 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009.

vzorku *A sportovce*“.¹³ Existují zde i výjimky z obecného pravidla článku 2.1, tyto výjimky jsou případy, kdy „seznam zakázaných látek, nebo mezinárodní standardy stanoví zvláštní kritéria pro vyhodnocování zakázaných látek, které mohou být rovněž vyprodukovány endogenně“.¹⁴

V článku 2.2 se pak mluví o pokusu, či použití zakázané látky nebo zakázané metody sportovcem. Je osobní povinností každého sportovce aby se žádná ze zakázaných látek nedostala do jeho těla. Zároveň není nutné prokázat úmysl, nedbalost, nebo vědomé použití některé z dopingových látek k tomu, aby došlo k porušení antidopingového pravidla, protože sportovci sami jsou odpovědní za nález jakékoli látky, nebo jejich metabolitů, nebo markerů.¹⁵

Článek 2.3. se věnuje „odmítnutí nebo nedostavení se k odběru vzorku bez přesvědčivého zdůvodnění po obdržení výzvy, která vychází z příslušných antidopingových pravidel, nebo jiné vyhýbání se vzorku“.¹⁶ Tento článek tedy v sobě zahrnuje například i to, pokud se sportovec nějakým způsobem skrývá před antidopingovým komisařem a nebo se vyhýbá samotné výzvě k dostavení se k provedení dopingové kontroly.

V článku 2.4. čteme: „Porušení příslušných požadavků, týkajících se dostupnosti sportovce pro testování mimo soutěž, včetně nedodání požadované informace o místech pobytu a nezastižení na místě pobytu, které byly prohlášeny podle pravidel, která jsou v souladu s Mezinárodním standardem pro testování. Jakákoliv kombinace tří nezastižení na místě pobytu a nebo nedodání požadované informace o místech pobytu během osmnáctiměsíčního období zjištěná Antidopingovou organizací, která má pravomoc nad sportovcem, je porušení antidopingového pravidla“.¹⁷

V tomto článku celkem zřetelně vidíme jak mnohdy lehce může dojít i nějakou nešťastnou shodou okolností k porušení antidopingového pravidla například v případě

13 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.1., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

14 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.1., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

15 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.2., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

16 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.3., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

17 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.4., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009.

nějakého nečekaného opuštění předem avizovaného místa setrvávání sportovce. Článek 2.4. tak celkem výrazně omezuje sportovce v jeho pohybu z místa na místo a činí z něj v podstatě apriori podezřelého.

2.5. „*Podvádění nebo pokus o podvádění v průběhu kterékoli části dopingové kontroly*“.¹⁸

V tomto místě se jedná především o zakázanou manipulaci se vzorky, případně například o rozbití nádoby s kontrolním vzorkem, o manipulaci s identifikačními čísly nejrůznějších formulářů.

Článek 2.6. pojednává o „*držení zakázaných látek a zakázaných metod*“.¹⁹ V tomto bodě je sportovci zakázáno držet látky, nebo metody zakázané při soutěži i mimo soutěž a to i jeho doprovodným personálem. Poněkud problematickým se pak jeví místo, kdy drží sportovec nějakou ze zakázaných látek z čistě terapeutických účelů, na to se pak vztahuje výjimka podle článku 4.4. (terapeutické využití). Za nepřijatelné se rovněž považuje zdůvodnění, že zakoupená, či držená látka nalezená u sportovce nepatří jemu samotnému, ale je určena pro kolegu, či nějakého příbuzného, kromě případu odůvodněného zdravotními okolnostmi, kdy by ale taková osoba měla mít u sebe například lékařský předpis.

V článku 2.7. se setkáme s „*obchodováním nebo pokusem o obchodování s jakoukoli zakázanou látkou nebo zakázanou metodou*“.²⁰ Tento bod se jeví celkem srozumitelný, proviněnému se musí dokázat porušení tohoto článku, zřejmé je to tehdy, pokud je dotyčný chycen takříkajíc přímo při činu.

Článek 2.8. hovoří o „*podání nebo pokusu o podání jakékoliv zakázané metody nebo zakázané látky sportovci při soutěži, nebo podání nebo pokus o podání jakékoliv metody nebo látky zakázané mimo soutěž sportovci v období mimo soutěž nebo asistování, povzbuzování, napomáhání, navádění, zakrývání skutečnosti nebo jiná spoluvina týkající se porušení nebo pokusu o porušení antidopingového pravidla*“.²¹

18 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.5., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

19 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.6., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

20 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.7., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

21 SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, článek 2.8., Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009.

V tomto článku je zajímavé, že za trestnou se nepovažuje například spolupráce s doprovodným personálem sportovce, který má udělen zákaz činnosti, ale zároveň může sportovní organizace přijmout taková pravidla, která toto zakáží.

5 Doping – pohled do historie

Sport dnešních dnů, to znamená dnů počátku třetího milénia našeho letopočtu již není jen zábavou, či prostředkem rozptýlení, ale i doslova továrnou na výrobu výkonných sportovců, kteří by neustále byli schopni překonávat lidská maxima, ať jde již o rychlost, sílu, vytrvalost, či další druhy výkonnosti lidského organismu. Sport se stal významným byznysem a točí se v něm celosvětově ohromné sumy peněz. Sport jako takový se tedy zdaleka nestal jen věcí sportovce samotného, ale i lidí kolem, tedy fanoušků, sponzorů a v neposlední řadě i státních institucí.

5.1 Doping do první poloviny 19. století

Aby mohl sportovec dosahovat co nejlepších výsledků ve své disciplíně, potřebuje k tomu kvalitní zázemí a podmínky. Pro růst výkonu však v mnohém nestačí jen poctivý trénink, ale i látky, které dokáží výkon podpořit. Na tomto místě bychom tedy mohli začít mluvit o problematice dopingu. Jakkoli by se toto téma mohlo zdát současné, už první pohled do historie sportu nám ukáže, že tomu tak úplně není. Pohledem do minulosti se přesuneme k užívání přírodních látek k výraznějšímu prožívání ať kmenových, či náboženských obřadů přírodních národů. Omámený jedinec byl přístupnější sugesci a pravděpodobně již u neolitických kmenů se setkáváme s podáváním halucinogenů právě za tímto účelem. S rozvojem chemických technologií můžeme od 17. století výrazněji sledovat výrobu nových látek, které dokáží simulovat změnu vědomí. Tyto stavy dokáží u člověka vyvolat pocit většího, nebo spíše intenzivnějšího fyzického i psychického prožitku. Dochází tak zákonitě k vyšší poptávce po těchto omamných látkách a kde je poptávka, tam je i produkce. Stojíme tak u zrodu farmaceutického průmyslu. Vytváří se tak bludný kruh, ve kterém se neustále přes všechny intervence točí dokola poptávka a nabídka.

Jestliže se teď přesuneme již konkrétně ke sportu jako takovému, pak v historii užívání dopingu budeme hovořit o dvou obdobích. První období bude obdobím užívání spíše přírodních látek a bude se jednat o období zhruba do konce 18. století. Druhé období pak bude od konce 18. století do dnešní doby a bude charakterizované užíváním převážně syntetických preparátů. Lze uvést příklad z Incké říše, zde se za účelem oddálení pocitů únavy podávaly běžcům, kteří dopravovali zprávy po celé Incké říši, listy koky²². Žvýkání listů koky tak zvyšovalo u běžců výkon a oni tak mohli běžet déle a rychleji. Jestliže zde zmiňují jakési prazáklady dopingové problematiky, pak by bylo jistě vhodné přenést svoji pozornost z amerického kontinentu do prostředí nám bližšího a to konkrétně do země, která je jistě právem se sportem jako takovým spojována možná nejvíce, do Řecka. Ve starém Řecku, konkrétně v Thébách museli závodníci při hrách nejprve dýchnout na rozhodčího, aby se ten přesvědčil, že závodníci nepožili žádný alkohol, protože jeho požívání při závodech bylo zakázáno. Na tomto místě je možné si všimnout, že se ze strany rozhodčího při thébských hrách jednalo již o jakousi antidopingovou kontrolu. Kontrolu sice v tom primitivnějším slova smyslu, ale o již o skutečnou kontrolu.

5.2 Doping od druhé poloviny 19. století do současnosti

Pozvolna opustíme nejstarší éru dopingu a posuneme se v čase do doby, kdy se dopingová problematika začala stávat velmi závažným problémem v ohledu na zdraví samotného závodníka. Snad první zaznamenané úmrtí sportovce ve spojení s nějakým podpurným prostředkem můžeme zaznamenat v cyklistice a to konkrétně v roce 1886, kdy zemřel waleský závodník Artur Linton při závodě Paříž – Bordeaux na předávkování povzbuzující látkou trimethilem²³. V této době se jako nejčastější doping vyskytuje především užívání alkoholu, kofeinu, či opia. Poprvé se dnes tak známé slovo doping objevuje v oficiálních dokumentech v roce 1889, kdy je uveden v anglickém slovníku. Pojem doping zde byl použit pro směs opia a dalších narkotik, podávanou koním²⁴. Náš antidopingový výbor dnes definuje doping jako *„jev, při němž dochází k porušení jednoho nebo více antidopingových pravidel. Proto je nejen důležité si hlídat složení výživových*

22 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 11

23 Srov. <http://www.arthur-linton.co.uk/>

24 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 13.

prostředků a léků, ale také znát a rozumět antidopingovým pravidlům, která vymezuje Kodex“.²⁵ Vraťme se ale ještě zpět, konkrétně ke třetím novodobým olympijským hrám do St. Louis, do roku 1904 kdy se na sportovní vrcholné soutěži objevil první skutečně velký dopingový skandál. Konkrétně se jednalo o amerického běžce Thomase Hickse, který se během maratónského závodu „občerstvoval“ směsí strychninu se syrovým vejcem, kterou zapíjel brandy²⁶. Během závodu musel být lékaři dokonce několikrát ošetřován, ale přesto zvítězil²⁷. Velkým skandálem skončilo účinkování cyklistického týmu německé telefonní společnosti T – Mobile. Zástupci nemocnice a nezávislé komise informovali na tiskové konferenci, že lékaři podávali cyklistům erythropoetin stimulující tvorbu krvinek ke zvýšení sportovního výkonu, klamali veřejnost a zaměstnavatele a jejich jednání bylo v rozporu s německým zákonem o krevní transfuzi.²⁸ Na případě německého cyklistického týmu jasně vidíme provázanost mezi lékaři, trenéry, sportovci a dalšími činiteli, kteří se kolem sportu pohybují. Komise zkoumající celý tento případ odhalila téměř dvanáctiletou manipulaci s korektností sportu. Lékaři kteří se podíleli na tomto dopingovém skandálu měli velmi lukrativní smlouvy se sponzory týmu T – mobile a navíc dostávali státní grant na výzkum a akce proti dopingu. Obrovský prohřešek snad proti všem morálním i sportovním pravidlům je o to otřesnější, že tito lékaři podváděli své zaměstnavatele a na veřejnosti vystupovali jako bojovníci za čistý sport a jako bojovníci proti dopingu.²⁹

Jak zde můžeme na těchto pár příkladech vidět, tak již na počátku moderních sportovních dějin začíná zájem o výkon převyšovat zájem o zdraví samotného sportovce – člověka. Zdá se, že nelze než nesouhlasit s citátem amerického spisovatele Johna Hobermana, který říká: „Velký sport začíná tam, kde končí zdraví“ (z překladu Jürgena Shiffera: *Sterbliche Maschinen*, Aachen 1994)³⁰. K masivnímu rozvoji v oblasti podpůrných látek v oblasti sportu dochází po druhé světové válce. Důvodů nám zde vyvstává hned několik, tím prvním je vývoj a výzkum nejrůznějších preparátů pro ovlivňování chování a výkonu člověka pro vojenské účely v průběhu let světového válečného konfliktu. Dalším důvodem pro tak velký rozvoj v dopingové oblasti byl důvod politický. Svět se po skončení druhé světové války začal postupně rozdělovat na země

25 http://www.antidoping.cz/co_je_doping.htm

26 Srov. <http://www.21stoleti.cz/view.php?cislocclanku=2005081927>

27 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., *Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence*, Karolinum, Praha 2000, str. 13.

28 Srov. *Zdravotnické noviny* 29 – 30 2009, str. 6

29 Srov. *Zdravotnické noviny* 29 – 30 2009, str. 6

30 Srov. A. HOGENOVÁ, *Etika a sport*, Karolinum, Praha 2000, str. 105.

„západu“ a „východu“. Tedy země kapitalistické a země pod vládou komunistických režimů. Právě v této době se výkonnost sportovců jednotlivých zemí daných bloků dala zapracovat do prezentace předností jednotlivých režimů. Jestliže jsem zde zmínil tyto dva důvody, pak nezbyvá než zmínit ještě třetí důvod, neméně důležitý a tím je komercializace sportu a zprofesionalizování mnohých sportovních odvětví.

V současné době je problém dopingu věcí celospolečenskou, celosvětovou. Má bezpochyby sociálně ekonomické příčiny. Dochází k radikalizaci dopingu. Má stejné kořeny jako drogy, gamblerství a další závislosti. Je to tedy touha po něčem co nemáme, touha po vlastní projekci do budoucna³¹. Jestliže nebudeme věnovat pozornost pátrání po příčinách užívání dopingu, pak bude tento problém v zásadě neřešitelný a bude naši civilizaci ohrožovat neustále.

6 Zdravotní důsledky dopingu

Pokud mám v této kapitole alespoň trochu poukázat na zdravotní důsledky dopingu, pak je třeba ihned na začátku zmínit to zásadní, a to že *„absolutní většina dopingových prostředků patří do oblasti léčby řady závažných onemocnění a tak jsou také používány a k ní vyráběny a modifikovány“*.³² To že sportovec sáhne po některém z léků, které se objevují rok co rok nově na seznamu zakázaných prostředků ve sportu neznamena ve většině případů to, že by se sportovec chtěl léčit, ale pro to, že sportovec předpokládá, že dojde ke zlepšení jeho sportovního výkonu.³³

Samozřejmě že se objevují i výjimky a sportovec je z nějakého důvodu nucen vzít právě takový lék, který je sportovcům zapovězen. Takovým sportovcem, který je v současné době nucen brát léky ze seznamu zakázaných látek je i náš nejlepší badmintonista, olympionik, Petr Koukal. Koukalovi byl při běžné prohlídce zjištěn nádor varlete a tak se tento náš špičkový sportovec léčí pod dohledem předního onkologa profesora Luboše Petruželky. Koukal pak komentuje svůj stav takto: *„Musím nyní žádat o udělení*

31 Srov. A. HOGENOVÁ, *Etika a sport*, Karolinum, Praha 2000, str. 102.

32 P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., *Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence*, Karolinum, Praha 2000, str. 25

33 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., *Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence*, Karolinum, Praha 2000, str. 25.

terapeutické výjimky od antidopingového výboru. Některé léky jsou totiž na seznamu zakázaných látek“.³⁴ V těchto případech lze pak užívání nedovolených léků tolerovat, nesmí se však cíleně zneužívat.

6.1 Poškození zdraví

Podle řady odborníků na dopingovou problematiku neexistuje v podstatě látka, která by umožnila nějakým způsobem zlepšit výkon sportovce a zároveň nemohla nepříznivě ovlivnit některý z pochodů a funkcí jednotlivých systémů organismu.³⁵

Pojďme si tedy ukázat zakázané látky a metody dopingu s ohledem na zdravotní rizika jejich užívání. Nejdříve přistoupíme k látkám a metodám zakázaným při soutěži.

6.2 Látky zakázané při soutěži

Jedná se tedy o stimulanty, narkotika, kanabinoidy a glukokortikosteroidy. Nutné je poukázat na to že jsou „zakázány ve všech sportech pouze při soutěži“.³⁶

6.3 Stimulanty

Do této skupiny látek v ohledu na nejrozšířenější a nejrizikovější patří především kofein, amfetaminy, efedrin a kokain.³⁷

6.3.1 Kofein

Nachází se v řadě běžně konzumovaných nápojů a potravin. Působí na centrální nervový systém, snižuje únavu, ospalost, dokáže navodit dobrou náladu, přináší pocit energie až euforie. Zároveň však kofein podporuje vyčerpání zásob iontů vápníku z tubulárního systému svalových vláken s urychleným nástupem únavy. Při větších dávkách

³⁴ www.petrkoukal.com

³⁵ Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 39

³⁶ L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 61

³⁷ Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 39.

kofeinu musíme počítat se zvýšenou tvorbou moči ledvinami, která může především v horkých letních dnech způsobit ztrátu tekutin a tím dehydrataci organismu³⁸, může tak přímo dojít k ohrožení zdraví člověka. U mužů, kteří konzumují takové množství kofeinu, které odpovídá třem a více šálkům kávy denně byla zjištěna snížená pohyblivost a menší množství spermií. U žen potom v takovém případě je statisticky dokázáno zvýšení počtu narozených dětí s nižší porodní hmotností oproti ženám, které kávu nepily.³⁹

6.3.2 Amfetaminy

Patří k nejpoužívanější skupině drog v celé lidské populaci (syntetizován již v roce 1897).⁴⁰ Amfetaminy jsou tak již mnoho let zneužívány sportovci, kteří chtějí svůj výkon vylepšit. Mezi nepříznivé jevy, které amfetamin doprovázejí patří především neadekvátní chování s pocity strachu, narůstající podráždění, špatná koncentrace, deprese, poruchy spánku a halucinace. Pokud dochází k dlouhodobé aplikaci tak dochází k vzrůstajícímu riziku poškození srdečního svalu, k poruše růstu u adolescentů, k nevratným poruchám osobnosti i k rozvoji závislosti.⁴¹ Užívání amfetaminu může vést až ke smrti závodníka, dochází k náhlému zvýšení krevního tlaku, může dojít k selhání oběhového systému, nebo ke vzniku náhlé mozkové příhody. Varujícím dokladem zneužití amfetaminů je případ z roku 1967, který je dodnes vepsán černým písmem do historie cyklistického závodu Tour de France, kdy během stoupání na Mont Ventoux při jedné z etap zemřeli dva cyklisté, Jenson a Simpson. K jejich smrti přispělo velké vedro a extrémní zátěž, zásadní roli však sehrálo právě užití amfetaminů.⁴²

38 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingů a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 26

39 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingů a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 40

40 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 64

41 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingů a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 40

42 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 65.

6.3.3 Efedrin

Jedná se o přirozený rostlinný alkaloid, nalézá se v některých druzích čínských chvojníků. Efedrin je látkou chemicky příbuznou již zmíněnému amfetaminu, s podobnými, ale nižšími účinky na funkce centrálního nervového systému.⁴³ Jestliže se podíváme na nejčastější nepříznivé účinky efedrinu pak neleze nevyjmenovat závratě, bolesti hlavy, nárůst krevního tlaku a srdeční frekvence, poruchy srdečního rytmu. Dalšími nepříznivými důsledky užívání efedrinu patří poruchy chování. Velmi závažným negativním jevem je pak možnost návyku na efedrin, může vzniknout i nadměrným užíváním některých kapek při častých zánětech nosohltanu.⁴⁴ Sportovec užívající efedrin má pocit menší únavy, rozvíjí se euforie během sportovní aktivity a narůstá tak riziko sportovních úrazů.⁴⁵

6.3.4 Kokain

Alkaloid z listů keře *Erythroxylon coca*.⁴⁶ Kokain má podobný účinek jako již zmíněné látky efedrin a amfetaminy. Účinek kokainu je zodpovědný za narůstající vjemy dobrého prožitku, povznesené nálady, euforie, libida a upovídanosti. Sportovec má tedy pocity snížených projevů únavy a má pocit zvýšené výkonnosti. Účinek kokainu je spojován s celou řadou vysoce závažných rizik poškození lidského organismu.⁴⁷ Vedle subjektivně pozitivních pocitů u sportovce musíme vidět též opačné důsledky při podávaném výkonu, patří k nim zejména podcenění herní situace, dále pak snížené vnímání narůstající únavy a vzrůstající agresivita, které vedou nejen ke špatnému vyhodnocení situace během podávaného výkonu, ale vedou zejména k riziku zranění jak samotného sportovce kokain užívajícího, tak k možnému zranění protihráčů.⁴⁸

43 Srov. L. PYŠNÝ, *Doping – rizika zneužití*, Grada, Praha 2006, str. 66

44 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., *Problematika dopingů a možnosti dopingové prevence*, Karolinum, Praha 2000, str. 40

45 Srov. L. PYŠNÝ, *Doping – rizika zneužití*, Grada, Praha 2006, str. 67

46 Srov. <http://www.biotox.cz/enpsyro/pj3rerc.html>

47 Srov. PYŠNÝ, *Doping – rizika zneužití*, Grada, Praha 2006, str. 67

48 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., *Problematika dopingů a možnosti dopingové prevence*, Karolinum, Praha 2000, str. 41.

7 Látky zakázané stále (při soutěži i mimo soutěž)

Jestliže jsme se teď věnovali látkám zakázaným při soutěži, tak teď přeneseme svoji pozornost na „*látky zakázané stále (při soutěži i mimo soutěž)*“.⁴⁹ Do těchto zakázaných látek patří anabolické látky, hormony a příbuzné látky, beta – 2 agonisté, látky s antiestrogenní aktivitou, diuretika a ostatní maskovací látky.⁵⁰

7.1 Anabolické látky

Tyto látky můžeme rozdělit na androgenní anabolické steroidy a ostatní anabolické látky. Podíváme – li se podrobněji na androgenní anabolické steroidy tak uvidíme, že se k nim řadí například dihydrotestosteron, metandienon, nandrolon, stanozolol či androstendiol.

7.1.1 Androgenní anabolické steroidy

Androgeny jsou mužské „pohlavní“ hormony, jejichž přirozeně se vyskytujícím představitelem je testosteron.⁵¹ Testosteron se tvoří u mužů ve varlatech, u žen potom v nadledvinách a vaječnicích.⁵² Metabolicky je pro sportovce tedy nejzajímavější. S anabolickými steroidy se setkáme v dnešní době ve velké míře na poli rekreačního sportu a to především v prostředí posiloven. Androgenní anabolické steroidy se zneužívají tedy především tam, kde je jedním z kritérií hodnocení sportovce jeho postava, například kulturistika. Anabolika jsou tak zneužívána především mladými lidmi, kteří se zhlédli v hrdinech akčních filmů, či v „ideálních“ lidech z life – stylových časopisů. Podíváme – li se na rizika v užívání anabolik uvidíme, že jedny z hlavních negativ budeme spatřovat v poruchách reprodukčního systému, poruchy oběhového systému a změny krve, změny funkce jater, změny chování a poruchy psychických funkcí, dále poškození pohybového systému a vysoce závažné riziko budeme spatřovat v možnosti vzniku nádorového

49 L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 15

50 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 15

51 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 28

52 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 16.

onemocnění po dlouhodobém příjmu androgenů.⁵³ Porovnáme – li možná rizika v užívání androgenních anabolických steroidů s tím co od nich sportovci očekávají zjistíme že jejich vliv není nikterak přesvědčivý a nemůže jistě převážit možné rozsáhlé zdravotní následky případného užití.⁵⁴

7.1.2 Hormony a příbuzné látky

Do této skupiny zakázaných látek patří erythropoetin (EPO), růstový hormon (hGH), inzulínu podobné růstové faktory (např. IGF – 1), mechanické růstové faktory (MGF), gonadotropiny (LH, hCG) – tyto jsou zakázané jen u mužů, dále pak inzulín, kortikotropiny a další látky s podobnou chemickou strukturou nebo podobnými biologickými účinky a jejich uvolňující faktory.⁵⁵

Hormony a příbuzné látky patří mezi velice „oblíbené“ formy dopingů a to z prostého důvodu a tím je poměrně špatná detekce těchto látek v těle sportovce. Dá se tedy hovořit v současné době o nejnebezpečnější skupině nedovolených podpůrných prostředků. Budeme – li se ptát co dělá tuto skupinu látek tak nebezpečnou, pak se nám dostane odpovědi v podobě špatné identifikovatelnosti v těle sportovce. Některé hormony totiž nelze v těle sportovce prakticky zjistit a nebo mají tak krátký poločas rozpadu, že je lze v těle sportovce najít jen několik desítek minut, či hodin.⁵⁶

7.1.3 Erythropoetin (EPO)

Podívejme se nejdříve na možná zdravotní rizika erythropoetinu. Narůstající počet červených krvinek zvýší systolický tlak i hustotu krve. Významně je zatěžován oběhový systém s následným rizikem zvětšení levé komory srdeční a vzácně i svým selháním. Zvýšený příjem pak může také způsobit křečové stavy a vznik alergických projevů od kožních reakcí až po závažný rozvoj anafylaktického šoku. Jelikož se erythropoetin aplikuje nitrožilně vzrůstá v případě tzv. nečisté jehly riziko přenosu některých infekčních

53 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 25

54 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingů a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 30

55 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 30

56 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 30.

onemocnění včetně HIV.⁵⁷

7.1.4 Růstový hormon (hGH)

Růstový hormon (též somatotropní hormon, somatotropin) je produkován adenohypofýzou.⁵⁸ Do krve je růstový hormon vyplavován nárazově, zejména na počátku spánku. Znamená to, že dostatek spánku je významným stimulem jeho tvorby.⁵⁹ Má důležitou funkci v udržení a podpoře rychlosti růstu od narození až do dospělosti. Zajímavostí, kterou nám předkládá závěr studie o vlivu růstového hormonu na nárůst svalové hmoty je jeho nejednoznačnost, znamená to prakticky, že některé studie dokonce žádný rozvoj svalové hmoty a síly u hodnocených sportovců nezjistily. Jaké jsou tedy důvody ke zneužívání růstového hormonu? Zřejmě je zde i vliv malé informovanosti o možných zdravotních rizicích. Mnoho uživatelů si totiž myslí, že právě růstový hormon představuje pro tělo daleko menší riziko, než například anabolické steroidy. Dalším důvodem, který nutí „uživatele“ k sáhnutí po této zakázané látce je předpoklad nárůstu svalové hmoty a síly, zlepšení image a tím dosáhnout možného lepšího postavení mezi svými přáteli, ale i jinde.⁶⁰ Růstový hormon je „oblíbený“ i díky svému obtížnému odhalení, například oproti anabolickým steroidům, které je možné odhalit ještě za několik měsíců.

Podíváme – li se na zdravotní rizika zneužívání růstového hormonu, pak uvidíme, že například u dětí a mládeže (dokud nejsou uzavřeny růstové štěrby) dochází k pokračujícímu růstu kostí s extrémně vysokým vzrůstem jedince nazývaným gigantismus. U dospělých jedinců se můžeme setkat s akromegalií, tedy stavem kdy rostou akrální, koncové části těla (nos, uši, brada, nadočnicové oblouky, ruce, nohy). Zvyšuje se také například zakřivení hrudní páteře. Může dojít rovněž k poškození nervového systému, ke zvětšení vnitřních orgánů s poruchou jejich funkce, ke vzniku nádorů mléčné žlázy a lymfatických uzlin i k psychickým poruchám jedince.⁶¹

57 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 32

58 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 31

59 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 32

60 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 32

61 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 34.

7.1.5 Inzulínu podobné růstové faktory (např. IGF – 1)

Zejména v játrech, ale i v dalších systémech organismu se tvoří růstové faktory, metabolicky nejaktivnější z nich je inzulínu podobný růstový faktor 1 (IGF – 1). To co sportovce láká k aplikaci růstových faktorů je zejména touha po nárůstu svalové hmoty, redukce tukové tkáně a také například rychlejší zotavení po fyzické zátěži. Jejich zneužití je tedy podobné jako v případě růstového hormonu.

Zdravotní rizika příjmu inzulínu podobných růstových faktorů jsou velmi podobná, či stejná jako při užívání růstového hormonu.⁶²

7.1.6 Mechanické růstové faktory (MGF)

Jedná se o techniku genové terapie, která bude v budoucnu pravděpodobně závažným problémem v oblasti dopingu. Objev toho nového růstového faktoru se podařil před několika lety vědcům v Royal Free a University College Medical School v Londýně. Použitím IGF – 1 (inzulínu podobný růstový faktor) genu naklonoval profesor Goldspink jeho variantu a to mechanický růstový faktor. Tento faktor se jinak přirozeně vytváří ve svalové tkáni při velké zátěži, kde aktivuje svalové buňky. Dá se předpokládat, že užití mechanického růstového faktoru pomůže v budoucnu mnoha pacientům v léčbě poruch svalové tkáně, neboť výsledky výzkumů na zvířatech prokazují významný nárůst svalové hmoty o 35 – 40 % během třítýdenní aplikace mechanického růstového faktoru.

Ačkoli se tato látka testuje na lidech prakticky až v současné době, je již nyní na černém trhu sportovcům nabízena jako nový progresivní prostředek, zejména zájemcům z řad kulturistů. Zdravotní důsledky na zdraví člověka nelze v současnosti ještě odhadnout.⁶³

7.1.7 Gonadotropiny (LH, hCG)

Na začátek je třeba připomenout, že tyto látky jsou zakázané jen u mužů. Ptáme – li se po důvodech příjmu těchto látek u sportovců, tak se dá odpovědět takto: zvýšená tvorba testosteronu po příjmu hCG (choriogonadotropin) má své klady v nárůstu svalové hmoty a síly a rovněž vede k rychlejší regeneraci a odstranění únavy po tréninkovém, či

62 Srov. L. PYŠNÝ, *Doping – rizika zneužití*, Grada, Praha 2006, str. 36

63 Srov. L. PYŠNÝ, *Doping – rizika zneužití*, Grada, Praha 2006, str. 36.

soutěžním období. Dalším důvodem příjmu hCG může být určitý maskující účinek. Kvalitní metody na odhalení příjmu anabolických látek jsou také založeny na měření poměru testosteronu a epitestosteronu. Příjem hCG tento antidopingovými institucemi požadovaný poměr zachovává.⁶⁴

K zdravotním rizikům při přijímání těchto látek patří lokální otoky, bolesti v místě vpichu a alergické projevy od kožních erupcí až k těžkým reakcím včetně anafylaktického šoku. Setkat se můžeme také se zažívacími potížemi a zvracením.

8 Metody zakázané stále (při soutěži i mimo soutěž)

8.1 Zvyšování přenosu kyslíku

Ve vytrvalostních sportech se jako jeden z rozhodujících faktorů ukazuje množství kyslíku v pracujících svalech sportovce⁶⁵. Přenos většího množství kyslíku se dá ovlivnit několika způsoby. Někteří sportovci se snaží toto množství kyslíku ve svalech zvýšit na základě svého pobytu ve vysokohorském prostředí, kde trénují. Další pak toto množství ovlivňují svým pobytem v tzv. „finských domcích“, či v „kyslíkových stanech“. Tyto metody vedou ke zvýšení přítomnosti kyslíku ve svalech a tak k předpokládanému nárůstu výkonnosti, ale jsou přeci jen poněkud zdlouhavé. Přenos množství kyslíku ve svalech je dán počtem červených krvinek a tak se na světě objevil dopingový postup, který zneužívá k přenosu kyslíku „krevní doping“.⁶⁶

8.2 Krevní doping

*„Krevním dopingem je míněno podání krve, červených krvinek, umělých přenašečů kyslíku a příbuzných krevních produktů sportovci“.*⁶⁷ V praxi sportovce znamená více červených krvinek více kyslíku v pracujících svalech a tím také lepší vytrvalostní výkon.

64 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 38

65 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 56

66 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 56

67 P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 33.

Množství výzkumů potvrdilo, že metoda krevního dopingů má opravdu zásadní význam pro vytrvalostní schopnosti sportovce, jako příklad by bylo možné uvést autotransfuzi krve u skupiny běžců, čímž se prodloužila jejich tolerance k submaximální zátěži o plných dvacet tři procent.⁶⁸

Mezi zdravotní rizika krevního dopingů patří především ta, která jsou spojena s dárcem, tedy jinou osobou. Může se tedy objevit řada nepříznivých reakcí organismu, který se brání příjmu cizích látek. Objevit se tak může například bolest v zádech, na prsou, v oblasti ledvin a rozvíjí se šokový stav i akutní selhání ledvin. Problémem a velkým nebezpečím může být možnost přenosu některých parenterálních infekcí včetně HIV a hepatitidy.⁶⁹

8.3 Chemická a fyzikální manipulace

*„K těmto metodám patří užití látek či metod, které mění integritu a validitu vzorků moči při dopingových kontrolách“.*⁷⁰ Do skupiny těchto dopingových metod patří především ty, které nějakým způsobem kryjí odhalení některých zakázaných dopingových prostředků. Dále pak se jedná například o přímou manipulaci s odebraným vzorkem moči během kontroly, do které může sportovec přimíchat jinou látku (voda, alkohol), nebo se sportovec pokusí poslat do dopingové laboratoře moč úplně někoho jiného.⁷¹

*„Nověji jsou také zakázány nitrožilní infuze. Mohou svým obsahem zabránit odhalení příjmu jiných dopingových látek a metod, vlastně mohou maskovat užití jiného dopingů“.*⁷²

Ke zdravotním rizikům této dopingové metody patří především u mužů možnost mechanického poškození močové trubice a měkké tkáně a orgány v jejím okolí. Déle je zde zvýšené riziko přenosu infekce močovými cestami do organismu. Pokud není prostředí sterilní a provedení odborné, můžeme počítat s rizikem parenterálních infekcí, HIV a hepatitidy.⁷³

68 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 56

69 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 58

70 P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingů a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 33

71 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 59

72 L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 59

73 Srov. L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006, str. 60.

9 Sport a zdraví člověka

Právě v tomhle bodě se musíme zajímat o to, co by se se sportovcem stalo právě s ohledem na jeho zdraví. Měření sil není ničím nepřírodným, včetně zátěže organismu.⁷⁴ Sport ve své čisté podobě má člověka vynaňovat ze sféry počínání čistě účelného⁷⁵. Sport hraje v životě člověka úměrně k jeho jak fyzickým, tak duševním možnostem pozitivní roli⁷⁶. Musíme si uvědomit, že dopingové látky, které sportovci užívají nejsou ničím jiným než léky, kterými se má léčit a které jsou za účelem dopingů zneužívány. Otevření hranic používání nedovolených podpůrných prostředků by však sport ve svém původním významu degradovalo na činění čistě účelné a navíc životu nebezpečné. Člověk by se stal mimořádně výkonným strojem s vysokou mírou rizika zdravotních komplikací, úrazů, či v nejhorším případě smrti (viz kritický hlas německé biskupské konference z roku 1980 o sportu).

Mluvíme – li o škodlivosti užívání dopingových látek pro zdraví člověka, měli bychom se zamyslet nad tím, co pojem zdraví vlastně znamená, jestli se dá nějakým způsobem definovat, zkrátka jak lze zdraví člověka chápat. Přejdeme – li tedy k pokusu o definici pojmu zdraví, pak bude zřejmě nejlepší použít definici Světové zdravotnické organizace (WHO), která doslova říká: „*Zdraví je stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody, nikoli pouze nepřítomnost nemoci nebo zdravotního postižení.*“ (*Healts is state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease and infirmity.*) Otavská charta podpory zdraví z roku 1986 dále uvádí: „*K dosažení stavu úplné fyzické, duševní a sociální pohody musí být jednotlivci nebo skupina lidí schopni stanovit a realizovat své cíle, uspokojit své potřeby, změnit své prostředí nebo se s ním vyrovnat. Zdraví je tedy nahlíženo jako zdroj každodenního života, a nikoli jako životní cíl. Zdraví je pozitivní pojem zdůrazňující sociální a osobní zdroje právě tak jako fyzické schopnosti.*“

Jakým způsobem se o svoje vlastní zdraví, o svůj vlastní život budeme starat závisí v mnohém na nás, jsou však zde i determinanty zdraví, jejichž původ na nás až tak nezávisí. Mluvíme zde pak o vlivech spojených s vrozenými dispozicemi, o genetickém základu každého člověka atd. Je zde však ještě možnost přímého zásahu člověka do kvality

74 Srov. J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004, str. 196

75 Srov. J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004, str. 196

76 Srov. J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004, str. 196.

svého vlastního zdraví. Zde se může mluvit o pravidelné lékařské péči (je – li tato možná), o kvalitě životního prostředí ve kterém člověk žije a na jehož rozkvětu, či zániku se podílí a v neposlední řadě o životním stylu. Životní styl je v dnešní době veličinou skloňovanou v mnoha médiích a ta se nám snaží předložit množství ideálů, ovšem ne vždy vedoucím k tomu zdravému co v člověku má zůstat. Jistě by zde bylo dobré ocenit mediální kampaně, které zbrojí proti kuřákům, pomáhají drogově závislým. Je však zde i další rovina ideálů, prezentovaná life-stylovými časopisy, kde jsou zejména ženy znázorňovány jako ultraštíhlé krásky, které právě jako takové mají před sebou tu nejlepší budoucnost. Bohužel takovýto obraz ženy, dívky vede k zásahům do vlastního zdraví, které mnohdy končí tragicky. Na tomto místě by bylo vhodné alespoň se zmínit o problému bulimie, či anorexie. Lidé, kteří se na stránkách těchto časopisů nepoznávají se pak v mnohém uchylují k nejrůznějším dietám o jejichž smyslu by bylo možno polemizovat a tak nepříjemně zasahují do chodu svého organismu a vystavují se současným i budoucím obtížím. K životnímu stylu, respektive ke zdravému životnímu stylu by měl bezpochyby patřit především pohyb. Ideálně pohyb na čerstvém vzduchu a v nejlepším možném případě v čisté přírodě, příroda je tou nejideálnější tělocvičnou. Nízká pohybová aktivita současné populace vede v množství případů k nadváze a ta jako taková je podle WHO po kouření a nadměrné konzumaci alkoholu na třetím místě v žebříčku faktorů, které se podílejí na úmrtí člověka. Tohle hodnocení je více než alarmující a proto by měl každý člověk mít tu možnost, aby mohl pěstovat takovou pohybovou aktivitu, která mu bude co možná nejbližší a v níž se dokáže ve svém volném čase realizovat. V současné době je sport velmi medializován, až by se mohlo zdát, že sport v amatérské, rekreační podobě je nezajímavý a že o sportu by se mělo mluvit jen na nejvyšší úrovni, která je nám předkládána v novinách a televizích. Sport takzvaně rekreační, tedy takový, který je provozován ve volném čase je díky své výkonové minoritě spíše podceňován a přesto právě volnočasové sportování povětšinou splňuje to, čím by sport měl být. Tedy radostí z pohybu a rozptýlením od svázanosti účelových činností.⁷⁷

77 Srov. P.SLEPIČKA, V. HOŠEK, B.HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009.

10 Doping – ohrožení života

Mluvíme – li o problematice dopingu a díváme – li se na ni pohledem sportovce – křesťana, vidím jako velmi vhodné nahlédnout celý problém pod pohledem Pátého přikázání. Nezabiješ. Toto dnes tak velmi univerzálně znějící slovo mělo původně význam omezující se na členy izraelského kmene. Ohromná významová šíře tohoto slova dovoluje pod heslo pátého přikázání zahrnout jakékoli ohrožení života člověka. Hovoříme – li zde pak o jakémkoli ohrožení života člověka, pak to platí ve stejné míře i o vztažení ruky na život vlastní.⁷⁸ Doping v každém případě znamená ohrožení zdraví a tak i samotného života. Jedná se tedy o zásah do práv Hospodinových. Dalekosáhlé následky, které doprovázejí svévoli ve formě braní podpůrných prostředků ve výsledku nesmírně převyšují zisk z falešně získané výkonnosti. Zaměříme – li nyní svoji pozornost ke Katechismu katolické církve⁷⁹, zjistíme, že v předmetovém rejstříku dané publikace slovo doping chybí. Neznamená to však, že by nám k danému problému neměl Katechismus co říci. Doping po celou dobu svého trvání, svého zneužívání, s sebou nese riziko, které se neblaze promítá do zdraví jeho uživatelů. Musíme tak mít na zřeteli zdraví a jeho respektování. Katechismus katolické církve se k respektování zdraví staví takto: „*Život a tělesné zdraví jsou cenné dary od Boha. Máme o ně rozumně pečovat a brát přitom v úvahu potřeby druhých a obecné dobro*“.⁸⁰ Jestliže máme nějakým způsobem komentovat tento odstavec z Katechismu, pak nezbyvá než opětovně postavit na nejvyšší místo vlastní život a zdraví, které, máme – li se bavit o problematice dopingu a to především ve sportu, by neměl nikdy chtít po co nejlepších výkonech odsouvat někam do pozadí. Katechismus dále pokračuje: „*Morálka sice připomíná úctu k tělesnému životu, nedělá z něj však absolutní hodnotu. Staví se proti novopohanskému pojetí, které se snaží podporovat kult těla, obětovat mu vše, zbožňovat tělesnou dokonalost a sportovní úspěch. Jednostranným výběrem silných může toto pojetí vést k převrácenosti mezilidských vztahů*“.⁸¹ I v dalším odstavci se Katechismus vyjadřuje k úctě k lidskému životu a odsuzuje falešné modly. Hovoří o jakémsi novopohanství, tedy o kultu těla, těla dokonalého. Zde je však jistě na místě zmínit i opačný problém a tím je například rostoucí obezita společnosti, či ne příliš dobrá fyzická

78 Srov. J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004

79 Srov. Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří 2001

80 Katechismus katolické církve. Koatelní Vydří 2001, 2288 str. 560

81 Katechismus katolické církve. Koatelní Vydří 2001, 2289 str. 560.

kondice naší mládeže na základních školách na kterou pedagogové tak často prostřednictvím medií poukazují. Ovšem vše by mělo mít své meze a extrémy v obou případech jsou nežádoucí. Opětovně tak musíme vyjádřit úctu k daru života a potřebě s tímto darem nakládat tak, abychom nikterak svévolně nezasahovali do práv Hospodina. Vždycky se máme chovat jako ti, kdo následují Ježíše, chovat se tak abychom dosáhli věčného vítězství.

Doping jako takový se významně dotýká lidské svobody, svobody v tom, pro co se ve svém výkonu sportovec rozhodne. V předpokladu svobody musí být alespoň minimum možnosti vlastního rozhodování, pokud má ono jednání dosáhnout kvality a výše morálního jednání.⁸² Jednat v pravém slova smyslu morálně může jedinec tehdy, může – li se rozhodnout bez tlaku okolí.⁸³ Co rozumíme lidskou svobodou? Podle Katechismu katolické církve 1731: „*Svoboda je mohutnost, zakořeněná v rozumu a ve vůli jednat nebo nejednat, udělat to či ono a tak sama od sebe konat vědomé skutky. Díky svobodné vůli rozhoduje každý sám o sobě.*“⁸⁴ Na tomto místě katechismus mluví o svobodě ve smyslu psychologickém.⁸⁵ Jestliže se lidskou svobodu budeme snažit konfrontovat s dopingem, pak již na první pohled vidíme, že rozhodnutí se pro zakázanou látku není svobodným činem. V opravdu svobodném rozhodnutí není možné volit zlo. Lidská svoboda není něco neurčitého, v čem bychom sami mohli volit mezi tím a oním. Helmut Weber mluví o lidské svobodě takto: „*Lidská svoboda není jen prázdná brána, z níž lze vycházet tím nebo oním směrem. Nese už v sobě určení a obdarování pro cestu k dobru. V tom se ale v posledku prokazuje jako odraz svobody Boha, jenž v nejvyšší suverenitě, nikým nenucen a ničím neurčen a neomezen, může chtít a chce vždycky jen dobro, jenž musí zlo zamítnout, a přece je to někdo absolutně svobodný.*“⁸⁶

82 Srov. H. WEBER, Všobecná morální teologie, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, str. 222

83 Srov. H. WEBER, Všobecná morální teologie, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998, str. 231

84 Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří 2001, 1731 str. 441

85 Srov. J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004

86 H. WEBER, Všobecná morální teologie, Zvon a Vyšehrad, Praha 1998.

Exkurs – praxe dopingů v NDR a její zdravotní důsledky

Mnoho z nás má jistě v žhavé paměti neuvěřitelné výkony sportovců z bývalé Německé demokratické republiky. Po pádu berlínské zdi se tak veřejnost alespoň z části mohla dozvědět o hanebných praktikách dopingového programu řízeném z nejvyšších politických míst tehdejší NDR. Dopingového programu se mělo zúčastnit až 200 tisíc sportovců našeho tehdy severního souseda. Od roku 1972 do roku 1988 získala Německá demokratická republika na vrcholných soutěžích jen těžko uvěřitelných 384 medailí, což byl na ne zrovna velkou republiku naprosto neuvěřitelný výkon.⁸⁷ Kam až může vést přemíra užívání anabolických steroidů můžeme demonstrovat na příkladu zlaté medailistky z Mistrovství Evropy ve Stuttgartu v roce 1986 v hodu kladivem žen Heidi Kriegerové z Německé demokratické republiky. Dnes se již Heidi jmenuje Andreas a tak díky nadměrnému požívání anabolických steroidů je mužem a zároveň tak jednou z bezmála dvou set státem uznaných obětí dopingů.⁸⁸ Začátkem devadesátých let dvacátého století se zdálo, že by se stojaté vody v oblasti dopingů mezi sportovními funkcionáři bývalé Německé demokratické republiky mohli nějakým způsobem rozhybat, ale zůstalo jen u zdání. K potrestání aktérů nedopomohla ani kniha, která vyšla na podzim roku 1991 v Německu s názvem *Doping – Dokumente*. Právě kniha *Doping – Dokumente* dala nahlédnout do praktik v oblasti užívání nepovolených podpůrných prostředků a právě zde se kladivářka Heidi Kriegerová dozvídá jakým způsobem bylo ovlivněno její tělo na základě podávání Oralu Turinabolu. Heidi měla dokonce během dvaceti devíti týdnů takový příjem testosteronu, než kolik vyprodukuje mužský organismus za stejnou dobu. Kniha vyvolala skandál, který dal v roce 1998 započít soudnímu řízení, avšak trenéři, lékaři, vědci a ostatní funkcionáři, kteří měli co do činění s těmito špinavými praktikami na sportovním poli, vyšli od soudu pouze s podmíněnými tresty.⁸⁹ Jestliže na tomhle místě upozorňuji na praktiky v bývalé Německé demokratické republice pak to neznamena, že by snad tato bývalá republika tehdejšího východního bloku byla snad jediná, která by se provinila v oblasti sportu tímto způsobem. Dá se říci, že celý tehdejší východní blok byl prostoupen negativním vlivem pocitu z toho, že je potřeba porazit soupeře z takzvaného západního světa za každou cenu. Ovšem cena za takto dosažená vítězství byla v mnohém

87 Srov. http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1542_omni_doping/

88 Srov. <http://www.presseurop.eu/cs/content/article/80751-dopingove-dedictvi-ndr>

89 Srov. <http://www.presseurop.eu/cs/content/article/80751-dopingove-dedictvi-ndr>

tak vysoká, že je prakticky neomluvitelná. Ať už se jedná o nedovolené užívání podpůrných prostředků v kterémkoli státě, jakéhokoli státního zřízení, neměla by být potlačena idea sportu samotného. Sport má rozvíjet schopnosti člověka, dávat mu radost z pohybu, dělat mu radost a ne mu přinášet následky, které vedou v nejhorších případech až k smrti. Sport by neměl být prostředkem pro boje mezi státy, ze kterého jako porážení vyjdou nakonec vítězové.

11 Rychleji, výše, silněji

„Francouzský dominikán M. H. Didon se heslem *citius, altius, fortius* v asketickém smyslu (jež pak převzal otec olympijské myšlenky P. de Coubertin) vlastně stal otcem olympijských her.“⁹⁰ Jestliže si přeložíme slova M. H. Didona, tedy *rychleji, výše, silněji* a podíváme – li se na stav v současném sportu, pak se ona slova zdají velmi příznačná. Touha být rychlejší, silnější, zkrátka lepší, ba být nejlepší je silnou touhou nejenom sportovců samotných, ale i lidí kteří se kolem sportu pohybují. Sport je zkrátka fenoménem, který dokáže hýbat světem. Lidé mu propadají nejen aktivně, ale ve stále větší míře i pasivně. Lidé se dokáží se svými idoly identifikovat natolik, že s nimi prožívají jak jejich úspěchy, tak i neúspěchy. Na sportovce jsou kladeny obrovské psychické zátěže. Stále větší medializace sportu s sebou přináší i nové možnosti, jak být se sportovci stále v jistém kontaktu. Sport se stal ať chceme, nebo nechceme modlou. Za každým sportem je však zapotřebí vidět člověka, určitým způsobem se na sportování podílejí lidé, proto etika sportu musí respektovat etiku obecnou jako obor zkoumající správnost jednání na určitém úseku lidské činnosti, a to správnost úměrně k přesvědčení o humánnosti uvažovaného jednání⁹¹. Sport ve své nezfalšované podobě dává člověku pocit volnosti a odtahuje ho od činností čistě účelových. Pokouší – li se člověk ve sportu o překonávání sama sebe, pak právě v tomto bodě je možno naleznout styčný bod s religiozitou, tedy smysl pro transcendenci člověka⁹². Mluvili – li jsme již o etymologickém významu výrazu sport, pak je na místě opět připomenout, že toto slovo má znamenat rozptýlení, zábavu, hru, ne tedy nutně soupeření. Nejde primárně o překonávání rekordů, porážení soupeřů. Pastorální

90 J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004, str. 196

91 Srov. J. SKOBLÍK, Morálka v dialogu, Kostelní Vydří 2006, str. 123

92 Srov. J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004, str. 196.

konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes mluví o sportu jako o činnosti, která vede k udržení duševní vyrovnanosti jednotlivce i společnosti a k uskutečnění bratrských vztahů mezi lidmi každého postavení, národnosti nebo odlišné rasy⁹³. Jestliže jsme zmínili dokument Gaudium et spes, pak v dalším dokumentu II. vatikánského koncilu, konkrétně v Deklaraci o křesťanské výchově Gravissimum educationis se církev znovu pozitivně vyjadřuje k radosti z využívání volného času a bere sportovní spolky jako důležité prostředky křesťanské výchovy⁹⁴.

Pokud se podíváme na problém etiky ve sportu z pohledu křesťanských periodik, všimneme si, že zajímavý článek přinesl časopis Orel⁹⁵, kde se docent etiky na filozoficko – teologické vysoké škole v St. Pöltenu ve svém článku Doping a etika zaobírá právě tímto žhavým problémem. Z tohoto pohledu je pro nás zajímavá konference, která se konala na Velehradě v červenci 2007 jako součást Dnů lidí dobré vůle a nesla název Etika a fotbal, pohled teologický a společensko-zodpovědný⁹⁶. Na závažnost konference upozorňuje i to, že se jí zúčastnil i kardinál Tarcisio Bertone.

12 Doping jako lež

Jestliže jsme posud doping nahlíželi pod úhlem Pátého přikázání a zmiňovali jeho problematiku ve smyslu poškozování vlastního zdraví s možným následkem smrti, tak teď bychom svoji pozornost měli směřovat k problematice dopingů ve smyslu Osmého přikázání. Osmé přikázání zní: „Nevydaš proti svému bližnímu křivé svědectví“ (Ex 20,16). Jestliže se tedy sportovec rozhodne pro užití nějakého nedovoleného podpůrného prostředku, pak musí zákonitě lhát, protože je jeho zájmem aby nebyl odhalen. Svědectví takového sportovce pak není pravdivé a dochází tak k rozporu s osmým přikázáním Desatera. Toto přikázání podle Katechismu katolické církve jasně zakazuje překrucovat pravdu ve vztazích k druhým.⁹⁷ KKC 2482 říká : „*Lež spočívá v tom, že člověk říká nepravdu s úmyslem oklamat*“ (Sv. Augustin, De mendacio, 4, 5: PL 40, 491). Sportovec,

93 Srov. GS 61, DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří 2002

94 Srov. GE 4, DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří 2002

95 Srov. J. SPINDELBOCK, Doping a etika, Orel 3/2006

96 Srov. www.velehrad2007.cz

97 Srov. KKC, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, str. 601.

který vědomě užije dopingu se stává lhářem, lhářem který klame sebe i druhé. Lež je nejotevřenější urážka pravdy.⁹⁸ Mezi tyto lháře se pak dostávají nejen sportovci samotní, ale i jejich trenéři, lékaři, funkcionáři a mnohdy i politici, kteří berou sport jako možnou prezentaci svého politického systému. O závažnosti celého počínání pak hovoří Katechismus katolické církve 2486, říká že lež (protože je porušením ctnosti pravdomluvnosti) je skutečným násilím spáchaným na bližním. Lež má v sobě zárodek duchovního rozpolcení a všeho zla, které z ní pochází. Lež je tak škodlivá pro každou společnost, protože podryvá důvěru mezi lidmi a přetrhává společenské vztahy.⁹⁹

Křesťan – sportovec si musí jednoznačně uvědomit, že doping není jen podvodem, není jen proviněním proti vlastnímu zdraví a lži jak sobě, tak ostatním, ale že je v první řadě skutečně vážným proviněním proti Boží vůli a Božímu zákonu.

98 KKC, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, str. 601

99 Srov. KKC, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, str. 602.

13 Osobnost sportovce

Podíváme – li se na pojem osobnost sportovce, zjistíme, že zájem o osobnost sportovce má důvody pedagogické i psychologické.¹⁰⁰ Člověk na začátku své sportovní kariéry, na vrcholu a na konci kariéry prochází určitým vývojem. Osobnost sportovce se tedy neustále vyvíjí, dotváří a současně svým vlivem modifikuje kariéru sportovce.¹⁰¹ Velice zásadně se pak sebepojetí sportovce může měnit v závislosti na konkrétní výkonnosti v určitých obdobích kariéry a nebo v období, kdy u sportovce dojde například ke zranění, které mu vystaví na nějakou dobu zákaz sportování. Tohle vše vytváří tlaky na osobnost sportovce, záleží na mnoha faktorech, aby sportovec zůstal pokud možno uchráněn od pokušení sáhnout po některém z nedovolených prostředků aby například urychlil svůj návrat po zranění, či si v době krize udržel pokud možno svoji výkonnost. Rozvoj sportovní výkonnosti je zapotřebí chápat v souvislosti s rozvojem celé osobnosti a nelze tak sportovce redukovat jen na figurku, která nějakým způsobem přetaví dřinu z tréninku na kvalitní výkon při soutěži . Do výkonu se tak nezapojuje jen svalový aparát, ale celá integrovaná osobnost sportovce. Nemělo by se tedy jednat o několik navzájem od sebe odpojených součástí osobnosti, ale o osobnost jako celek na které lze kvalitně stavět a rozvíjet ji v činnosti kterou si hodlá osvojit. Osobnost sportovce je dlouhodobě určována působením tří skupin činitelů:

- a) vrozené anatomicko – fyziologické předpoklady sportovce,
- b) životní prostředí předsportovní, sportovní a mimosportovní,
- c) společenskovochovné působení (sociální učení).¹⁰²

Všechny tři skupiny činitelů utvářející osobnost sportovce působí na sportovce s množstvím rozmanitých vlivů a na každého jinak.

Poznání osobnosti konkrétního sportovce stojí na zodpovězení tří otázek, které se dají

100 Srov. P.SLEPIČKA, V. HOŠEK, B.HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009, str. 91

101 Srov. P.SLEPIČKA, V. HOŠEK, B.HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009, str. 91

102 Srov. P.SLEPIČKA, V. HOŠEK, B.HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009, str. 93.

zformulovat následovně, co sportovec může, co chce a jaký je.¹⁰³

Podíváme – li se blíže na první otázku, vidíme že míří na oblast schopností. To znamená, že sportovci nejsou stejní v tom, co mohou ve sportu dokázat ať již s ohledem na geny, nebo somatotyp nebo další vlivy, či motorické schopnosti. Člověk dokáže svoje schopnosti cíleným tréninkem zlepšovat, ale každý má svůj výkonnostní strop. V praxi to znamená, že pokud souhra předpokladů není ideální, tak ani sebelepším tréninkem nedosáhne sportovec toho, co jiný díky svým „vrozeným“ schopnostem zvládne při poloviční tréninkové zátěži.

Druhá otázka náleží do oblasti motivačně volní, sportovec by si měl jasně ujasnit co chce a zda je toho možné za pomoci motivace a svých schopností dokázat. Namotivovat se na určitý výkon bývá poměrně složité a můžeme u nejednoho ze sportovců spatřit i takzvanou přemotivovanost, kdy sportovec chce tak moc, až dosáhne výkonu, který je pro všechny a především pro něho samotného zklamáním.

Otázka třetí je pak asi nejkomplicovanější. Integruje do sebe to jaké jsou sociální vazby sportovce, jaký je jeho charakter a podobně. Je velmi těžké říci jaký sportovec je. Nemůžeme na základě nějakých zprůměrovaných charakteristik říci, že ten který sportovec je na základě toho jaký sport dělá takový, či jiný. To jaký sportovec je se odvíjí tedy od mnoha a mnoha faktorů které utvářejí jeho osobnost.

14 Sociální aspekty dopingu

Sport se díky masivnímu výskytu snad ve všech mediích stal fenoménem a dopingové problémy známých sportovců dokáží negativně ovlivňovat pohled nejširší veřejnosti na skutečnou čistotu sportu. Na tomto místě bych chtěl zdůraznit, že mluvíme o sportu na té vrcholné úrovni. Problém dopingu se mezitím stal natolik závažným, že musela být sestavena Evropská dopingová konvence. Svět v roce 2004 přijal Světový antidopingový kodex, který po revizi v roce 2007 nabyl novou platnost od 1.1.2009¹⁰⁴. Dopingová problematika začala být zkoumána nejen z hlediska medicínského, ale i sociálního. Pro možnou prevenci je zapotřebí klást si otázky proč sportovci po nedovolených prostředcích

¹⁰³Srov. P.SLEPIČKA, V. HOŠEK, B.HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009, str. 94

¹⁰⁴ Srov. SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009.

sahají, proč jim jsou nabízeny, jakou úlohu v tom hraje jejich sociální prostředí. Je tedy jasné, že bez poznávání sociálních aspektů dopingu nebude možné kladně ovlivnit tento negativní jev.

Mluví – li se o úzké souvislosti drogové závislosti a problematice dopingu, pak se tato souvislost jeví především v oblasti společenské determinace¹⁰⁵. Uživatel drogy očekává jisté „specifické prožitky“, uživatel dopingu v přeneseném slova smyslu vlastně také. Nebezpečí užívání podpůrných prostředků ve sportu roste s motivačním zaměřením sportovce na úspěch jak u něho samotného, tak i v jeho nejbližším sociálním okolí. Jistě zajímavou zprávou je, že sportovci jsou k užívání zakázaných prostředků daleko tolerantnější než nesportovci. Mohli bychom se ptát, proč by více než třetina sportovců byla ochotna užít podpůrné prostředky, pokud by existovala jakási jistota, že nebudou odhaleni, pokud by navíc bylo zjištěno, že po užívání zakázaných látek nebudou mít žádné zdravotní následky stoupl by jejich počet na 56%. Zdravotní riziko spojené s dopingem by si klidně vytrpěl každý osmý dotazovaný sportovec, pokud by měl velkou pravděpodobnost zisku některé s olympijských medailí¹⁰⁶. Stojí za těmito alarmujícími čísly snad jakási adorace výkonu současné tzv. výkonové společnosti? Touha předvést výkon, který všechny ohromí, který povede ve vítězství nad ostatními¹⁰⁷? Sport by se neměl stávat jen jakousi továrnou na neuvěřitelné výkony lidského těla, ale měl by zůstat tím, čím být má, tedy tím co člověka dokáže rozptýlit. Měl by být tím co člověka dokáže alespoň na nějakou dobu vytrhnout ze shonu všedního dne a dá mu možnost realizovat se i na jiném poli, než je pole pracovní, studijní, či jiné. Samozřejmě musíme brát zřetel na to, zda mluvíme o sportu na úrovni rekreační, výkonové, či dokonce na úrovni profesionální.

105 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 16

106 Srov. P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000, str. 17

107 Srov. A. HOGENOVÁ, Etika a sport, Karolinum, Praha 2000, str. 102.

15 Doping – vylepšování člověka

Zajímavou otázkou na poli dopingové problematiky je to, proč je vlastně doping, tedy používání zakázaných podpůrných prostředků, zakázaný. Proč ho tedy nepovolit? Ano, je to velmi kontroverzní názor, stejně tak kontroverzní jako je sama dopingová scéna ve sportu. S velmi nevšedním názorem pak přišel jeden z nejlepších alpských lyžařů posledních let, Američan, Bode Miller. Miller navrhuje, aby sportovci měli „zdravotní karty“, v nichž by stálo jaké látky užívají.¹⁰⁸ Pak by bylo na fanoušcích aby dali jasně najevo, jaký sportovec je jim sympatičtější, jestli ten který svoje výkony vylepšuje řadou nejrůznějších preparátů a nebo ten sportovec, který by porovnával svoje síly s ostatními jen na základě vlastních dovedností a vlastního úsilí. Bode Miller dodává: „*Opravdoví podvodníci se chytit nenechají*“. Dále Miller pokračuje zajímavou větou: „*Daleko častěji mají po kariéře sportovci zničená kolena a ramena, než by měl někdo následky po steroidech*“ (Lidové noviny, 05.11.2005. s.22). Pokud si názor tohoto obdivuhodného sportovce, lyžaře Bode Millera převedeme, vidíme zde vlastně jakousi paralelu k běžným profesím jako je například dělník v továrně, grafik ve studiu, vědec v pracovně. I tito lidé trpí, respektive trpí jejich tělo a to i bez toho aby vylepšovali svoji výkonnost nedovolenými prostředky. Dělník ve slévárně bude celý život dýchat špatný vzduch, grafik si bude každých několik let chodit pro silnější brýle. Neplatí to samozřejmě absolutně, tak jako sportovec může bez větších problémů „přežít“ svoji sportovní kariéru, tak ani zaměstnanec nemusí trpět tím, co vykonává za práci.

Tento názor otevírá otázku po tom, co je tedy doping. Proč se jím zabývat, proč ho sledovat. Je opravdu tak špatné použít při sportovním výkonu prostředek, metodu, nebo technologii, která dovede sportovce k lepšímu výkonu a pomůže mu ve výsledkové listině směrem nahoru? Cožpak i my, kteří „normálně“ pracujeme nevyužíváme možností k tomu, abychom si práci nějakým způsobem zpříjemnili, zefektivnili, zkrátka abychom i my obyčejní lidé zvládli více? Snažíme si optimalizovat svoje pracovní nástroje, pomůcky, prostředí k tomu, aby naše práce byla kvalitní a lepší. Je tedy nutné zatracovat sportovce po tom, co u nich zjistí antidopingoví komisaři přítomnost nedovolené látky a nebo nedovolené technologie? Copak jsou sportovci natolik jiní než my? Položme si tedy otázku, v čem je doping primárně špatný? Jestliže se budeme pohybovat na půdě

108 Srov. A.SEKOT, Sociologie sportu, Masarykova univerzita a Paido, Brno 2006, str. 141.

vrcholového profesionálního sportu, pak je výkon znakem úspěchu a sportovec je na něm přinejmenším zainteresován, nebo dokonce zcela závislý. Svět vrcholového sportu pak nepovažuje proces vedoucí k výkonu za tak důležitý, jako výkon samotný.¹⁰⁹ Jestliže jsem výše zmiňoval názor lyžaře Bode Millera, který říká vlastně *povolme doping*, pak se na tento názor podívejme z druhé strany. Ano, doping je povolen, ovšem kdo by dokázal nastavit strop tomu, kam až by ten který sportovec mohl zajít? Bude tím, kdo si určí hranice samotný sportovec a nebo to bude komise složená z lékařů, kteří budou pečlivě pozorovat změny organismu sportovce a „včas“ zastaví jeho výkonnostní rozvoj?

Doping tím, že podporuje sportovní výkony na hraně a někdy až za hranicí lidských možností by mohl na jedné straně podstatně zvýšit atraktivitu mnoha sportů, ale na druhé straně by mohl vést k odsouvání této formy společenského subsystému na okraj společnosti.¹¹⁰ To by pak v reálu znamenalo ztrátu ekonomického a mediálního zájmu o vrcholový sport a tím logicky k značnému propadu jeho podpory ze stran nejen národních svazů. Jestliže je sport založen na binárním kodexu vítězství versus prohra, pak by tohle nutně znamenalo prohru, prohru vrcholového sportu.¹¹¹ Ohrožen by však nebyl jen sport jako takový, ale především zdraví člověka, které by v éře volných možností v užívání podpůrných prostředků bylo ohroženo daleko více než kdykoli předtím. Dá se totiž předpokládat, že sportovci by mnohdy zacházeli do krajností a snažili by se tam, kde nemají tělesné, nebo genové dispozice sáhnout po preparátu, který by jim pomohl udržet kontakt se špičkou v tom kterém sportovním odvětví.

Jestliže jsme do této doby mluvili o dopingu ve smyslu užívání nedovolených podpůrných prostředků víceméně farmakologického typu, pak zbývá ještě zmínit i další způsoby, jak vylepšit svůj výkon. Zajímavé je podívat se na využívání nejmodernějších technologií ve sportu, které dokáží ubrat v konkrétních sportech jak vteřiny, či minuty, tak v jiných sportech dokáží přidat na metrech či bodech. Ideálem by bylo aby všichni sportovci měli stejné šance, tohoto ideálu zřejmě nikdy nedosáhneme. Možnosti sportovců z vysoce rozvinutých zemí výrazně převyšují možnosti sportovců ze zemí rozvojových. Tento takzvaně technologický doping se projevuje ve velké míře například v plavání, kdy členové nejsilnějších týmů mohou využívat plavky ze speciálních vláken, které po vodě doslova kloužou a získávají tak oproti svým soupeřům poměrně citelnou výhodu. Další

109 Srov. A.SEKOT, Sociologie sportu, Masarykova univerzita a Paido, Brno 2006, str. 141

110 Srov. A.SEKOT, Sociologie sportu, Masarykova univerzita a Paido, Brno 2006, str. 141

111 Srov. A.SEKOT, Sociologie sportu, Masarykova univerzita a Paido, Brno 2006, str. 141.

z technologických výstřelků jsme mohli vidět i v případě naší úspěšné běžkyně na lyžích Kateřiny Neumannové. Neumannová využívala před výkonem výhod takzvaného kyslíkového stanu. Tento stan v sobě simuloval vysokohorské prostředí a pomáhal tedy k okysličování krve daleko více než nadmořská výška v níž se tradičně závodilo.

Závěr

Dopingová problematika se dotýká prakticky všech sportovních odvětví a je v ní zapojeno velké množství lidí. Ukázali jsme si, že se netýká jen sportovců samotných, ale i mnoha dalších funkcionářů, trenérů, učitelů tělesné výchovy a v neposlední řadě rovněž lékařů, kteří by měli mít na paměti především zdraví jemu svěřených sportovců. Ve sportu nejde jen o zdraví fyzické, ale také duševní, o oboje by mělo být s maximální péčí postaráno.

Pohledem do historie jsme si ukázali, že zvyšování výkonnosti nejen sportovců není jen záležitostí současnosti, ale doprovází lidstvo po mnohá staletí. S rozvojem chemie, lékařství a dalších oborů, se stal doping i výhodným byznysem a zvyšování výkonnosti sportovců se mnohdy stalo i součástí státní politiky v době takzvané studené války. V mnoha případech se užívání dopingu podepsalo nejen na zdraví sportovců, ale i na jejich životech.

Užívání nedovolených podpůrných prostředků se snaží regulovat aktualizovanými seznamy těchto látek a metod jak celosvětový antidopingový výbor, tak i antidopingové výbory jednotlivých zemí. Tyto seznamy jsou pravidelně aktualizovány, ale vždy budou o krok zpět za těmi, kteří se snaží dopingová pravidla porušit.

Ukázali jsme si rovněž jak je důležité respektovat osobnost sportovce, a to ve všech fázích sportovcova života, ve všech jeho výkonnostních obdobích, to znamená i v době kdy se snaží například po zranění navázat na své předešlé výkony. Právě v tomto období se může vyskytnout touha pomoci si nějakým způsobem k urychlení návratu na předchozí úroveň. Právě zde by měla jak osvěta, tak především činovníci zúčastnění na sportovcově vývoji zamezit tomu, aby jejich svěřenec sáhl po prostředcích, které se vymykají dovoleným způsobům zvyšování výkonnosti.

V kapitolách týkajících se jak látek tak metod zakázaných při soutěži i mimo soutěž jsme si ukázali jakým způsobem mohou ohrozit naše zdraví, nebo dokonce i život. Na jednotlivých příkladech jsme si ukázali negativa při užívání nedovolených podpůrných prostředků ve sportu.

Máme – li dojít k závěru a říci co je vlastně doping, nedobereme se jednoznačného výsledku. Doping tu prostě je a zřejmě bude. Na jedné straně bude považován za lež o lidských možnostech, na straně druhé ho bude možné brát jako legitimní prostředek pro

zvýšení výkonu člověka, pro posouvání jeho hranic. Pokud bude existovat možnost volby, bude tedy existovat i možnost sáhnutí po látce, či metodě zakázané při soutěži i mimo ní. Záleží pak už na každém jak si takovou věc zdůvodní, zda mu jde o vítězství za každou cenu, za cenu ohrožení vlastního života, za cenu lži a nebo o vítězství v rámci fair – play, kdy se po sportovním souboji nebude muset stydět stisknout si ruku se svými soupeři.

Seznam literatury

J. SKOBLÍK, Morálka v dialogu, Kostelní Vydří 2006

P. SLEPIČKA, L. PYŠNÝ A KOL., Problematika dopingu a možnosti dopingové prevence, Karolinum, Praha 2000

A. HOGENOVÁ, Etika a sport, Karolinum, Praha 2000

J. SKOBLÍK, Přehled křesťanské etiky, Karolinum, Praha 2004

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří 2002

SVĚTOVÝ ANTIDOPINGOVÝ KODEX, Světová antidopingová agentura (WADA), Montreal 2009

L. PYŠNÝ, Doping – rizika zneužití, Grada, Praha 2006

J. SPINDELBÖCK, Doping a etika, Orel 3/2006

P. SLEPIČKA, V. HOŠEK, B. HÁTLOVÁ, Psychologie sportu, Karolinum, Praha 2009

A. SEKOT, Sociologie sportu, Paido, Brno 2006

KKC, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001

Bibliografická citace

Etika a sport – problematika dopingu [rukopis] : bakalářská práce / Milan Kubička ; vedoucí práce: MUDr. ThLic. Jaromír Matějka, Ph.D., Th.D. -- Praha, 2011. -- 40 s.

Anotace

Bakalářská práce Etika a sport – problematika dopingu se snaží popsat jeden ze žhavých problémů dnešního sportu – doping. Snaží se ukázat co doping je, co vede sportovce k jeho zneužívání a jaké jsou důsledky užívání nedovolených podpůrných prostředků. Dopující sportovec zpravidla není jediný, kdo ví o zneužívání nedovolených látek, tento problém postihuje jak jeho samotného, tak trenéry, lékaře, funkcionáře a další lidi, kteří se v oblasti sportu pohybují. Práce se zabývá zdravím člověka a jeho poškozováním pod vlivem dopingových prostředků a ukazuje, jak se na tento problém dívají církevní dokumenty.

Klíčová slova

Sport, doping, zdraví, lež

Abstract

The bachelor degree thesis "Morality and sport - the issue of doping " tries to describe one of the up-to-date sport problem which is doping. It also tries to show what doping is, what leads sportsmen to its abuse and what are the effects of using illegal backdrops applications. Generally the doping sportsman is not the only one who knows about abusing of illegal substances, this problem concerns sportsmen as well as trainers, doctors, officials and other people who proceed in the area of sport. The thesis puts mind to human health and its damaging under the influence of doping substances and applications and shows how clerical documents see this problem.

Keywords

Sport, doping, health, lie

Počet znaků (včetně mezer): 82260